

BAŠĆANSKA PLOČA

i funkcionalnim rješenjima: zgrade Kemijskoga laboratorija i Fizikalnoga instituta Sveučilišta na Marulićevu trgu (1928); gradska tržnica (1927); Bartulićeva kuća (1928); vila Radošević (1929) i zgrada tržnoga nadzorništva (1930) na Dolcu; bivša Visoka komercijalna škola u Ul. kralja Zvonimira 8 (1928); obnova crkve Sv. Petra u Vlaškoj ul. (1930); vile u Tuškancu i Nazorovoj ul., sve u Zagrebu, te Činovnička banka u Beogradu.

LIT.: V. Potočnjak, *Arhitektura u Hrvatskoj 1888–1938*, Građevinski vjesnik, 1939, 4–5. — T. Premrl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*, Zagreb 1990. T. Pl.

BAŠĆANSKA PLOČA, jedan od najstarijih pisanih, u kamenu klesanih spomenika hrvatskoga jezika. Naziv je dobila prema mjestu *Baška* na otoku Krku, gdje je nađena u nekadašnjoj benediktinskoj crkvi Sv. Lucije kraj sela Jurandvora. Nastala je u doba narodnih vladara u drugoj pol. XI. st., a pisana je pismom prelaznoga tipa iz oble u uglatu glagoljicu. Sadržaj natpisa govori o darivanju posjeda kralja Zvonimira crkvi Sv. Lucije i o podizanju te crkve. Oblik ploče, poglavito ornamentirani friz i žlijeb sa strane, upućuju na to da je ploča izvorno služila kao lijevi plutej crkv. pregrade (septum). Poslije, vjerojatno u XV. st., dospjela je kao spolij u pločnik crkve te je dosta oštećena. Ploča je prvotno bila polikromirana. Uz gornji rub teče ornamentirani pojas s biljnim motivom troprutastih vitica i lišća, kakav je zastupljen na plohozrebama X–XII. st. Sav ostali prostor ispunjen je glagoljskim natpisom, tek je s lijeve strane ostavljen prazan rub širok 10 cm. B. p. ima značaj isprave, kako su se one pisale u Dalmaciji i u Hrvatskomu primorju u XI. i XII. st. i važan je dokument za lingvistiku, glagoljsku paleografiju, lik. umjetnost i hrv. povijest. Sada se nalazi u atriju glavne zgrade HAZU u Zagrebu.

LIT.: V. Štefanić, *Opatija sv. Lucije u Baški*, Zagreb 1937. — J. Hamm, *Datiranje glagoljskih tekstova*, Radovi Staroslavenskog instituta, 1952, 1. — B. Fučić, *Bašćanska ploča kao arheološki predmet*, Slovo, 1957, 6–7. — Bašćanska ploča, I–II, Zagreb 1988. R.

BAŠIĆEVIĆ, Dimitrije, povjesničar umjetnosti i likovni umjetnik (Šid, 14. III. 1921 – Zagreb, 18. XII. 1987). Studirao je na Filozofskom fakultetu u Beču (1942–44) i u Zagrebu (1945–49). Doktorirao je u Zagrebu disertacijom o Savi Šumanoviću 1956. Bio je jedan od osnivača i voditelj Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu 1952–56. Bavio se likovnom kritikom, teorijom umjetnosti i fotografije, te poezijom. Pod pseudonimom *Mangelos* djelovao je u grupi »Gorgona« 1959–66. Zastupao je ideju »no-art« čija je osnovna značajka odustajanje od estetske metafore i svođenje izražajnih mogućnosti na elemente mišljenja. Sudjelovao je na izložbama u Zagrebu (1968, 1977, 1979, 1981) i u Novom Sadu (»Fenomen Picasso«, 1972).

BIBL.: Milan Steiner (katalog), Zagreb 1956; Mirko Virius, Zagreb 1958; Sava Šumanović, Zagreb 1960; Ivan Generalić, Zagreb 1961; *Funkcionalna umjetnost*, u katalogu: Nove tendencije 3, Zagreb 1963; *Fotografija između dvije civilizacije* (katalog), Banja Luka 1979.

LIT.: B. Stipančić, *Dimitrije Bašićević Mangelos* (katalog retrospektive-monografija), Zagreb 1990. Ž. Sa.

BAŠIĆ, Ljubomir, slikar (Prugovo kraj Splita, 7. III. 1903). Završio Tehničko-obrtničku školu u Splitu 1922 (E. Vidović). Studirao na akademijama u Zagrebu, Beogradu i Rimu. Bio je lik. pedagog u Šibeniku i Splitu. U ranijem razdoblju na postimpresionistički način slika krajolike i ljude iz zavičaja (*Pijanac*, 1932; *Šibenik*, 1932; *Kestenjara*, 1935). Poslije 1945. opredjeljuje se za prizore s većim brojem likova u gradskim ambijentima (*Pjaca*, 1960; *Peristil*, 1965; *Na ribarnici*, 1971). Zadržao je vedru paletu i poetičnu interpretaciju svjetlosti u prostoru. Osnivač je i organizator grupe »MAR«, s kojom je izlagao u Zadru, Augsburgu, Osijeku i Šibeniku. Samostalne izložbe: Šibenik (1926, 1928, 1931, 1958, 1967, 1976), Split (1929, 1965), Rijeka (1963), Beograd (1964), Zagreb (1964) i Zadar (1965). Retrospektivna izložba priredena mu je u Splitu 1978.

LIT.: J. Budak, *Poetičnost paleta Ljubomira Bašića*, Glas Zadra, 6. VI. 1959. — K. Prijatelj, *Ljubomir Bašić* (katalog), Beograd 1964. — V. Maleković, *Varijacije na temu svjetlosti*, Vjesnik, 24. XI. 1964. — C. Fisković, *Ljubomir Bašić*, 50. godišnjica umjetničkog rada (katalog), Split 1978. Ž. Sa.

BAŠIĆ, Nikola, arhitekt (Murter, 28. VIII. 1946). Diplomirao na Arhitektonsko-urbanističkomu fakultetu u Sarajevu 1972 (Z. Ugljen). Do 1981. djeluje u Sarajevu, potom u Zadru. Među izvedenim objektima posebno se ističu nautičko-turistički centar »Zlatna luka« kraj Zadra (1986–92) i marina u Betini na otoku Murteru (1990–91), kojima odlike lokalne gradnje premeće u modernu strukturu. Značajan je njegov doprinos oblikovanju novih stambenih jedinica u bloku 9 A u naselju Bili Brig u Zadru. Dobitnik je prvih nagrada na natječajima za privredno-sportski centar u Tuzli (1976, s H. Čemalovićem), turističko naselje Monsena u Rovinju (1977, s V. Delfar) te robnu kuću u Zadru (1981, s A. Uglešićem).

LIT.: M. Gamulin, *Bašićev zlatni rez*, Slobodna Dalmacija, 30. I. 1993. F. Vu.

BAŠKA, naselje na otoku Krku. Uz more su ostaci ant. naselja (mozaici, nadgrobni spomenici, kapiteli, tragovi akvedukta). U Maloj luci iznad ant. naselja *Bosar* nalaze se ruševine utvrđenoga grada i crkve (s leznama) iz ranobiz. razdoblja. Na brdu oko groblja i prvotne župne crkve Sv. Ivana (izvorno ranoromaničke, oko 1100, sa zvonikom na pročelju) vide se ruševine srednjovj. Baške koju su 1380. spalili Mlečani. Nakon toga naselje se spušta u luku, duž koje se nižu povezana pročelja kuća ambijentalne vrijednosti.

U novoj, trobrodnoj župnoj crkvi Sv. Trojstva (XVIII. st.) smješteni su ranoromanički kapiteli, oltarna slika iz kraja XV. st. (M. Marziale),

Posljednja večera (Palma ml.). U Baškoj se nalazi Zavičajni muzej. U okolici su romaničke crkvice (Sv. Duh, Sv. Marko, Sv. Eufemija, Sv. Juraj) i Sv. Mihovil s kvadratičnim gotičkim svetištem koje je 1506. dogradio pop B. Papić (glag. natpis). Rezbareni oltarni triptih iz te crkve (majstor Paolo Campsa, 1514) izložen je u župnoj crkvi. U Sv. Mariji na Gorici su slike C. Medovića. U Jurandvoru, nad ostacima ant. lađanske vile s tragovima ranobiz. crkve iz VI. st., nalaze se ruševine glag. opatije s ranoromaničkom crkvom Sv. Lucije (oko 1100), u kojoj se nalazila → *Bašćanska ploča*.

LIT.: M. Bolonić i I. Žic-Rokov, Otok Krk kroz vijekove, Zagreb 1977. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok B. F.

BAŠKA VODA, selo JZ od Makarske; naseljeno već u antici. Na uzvisini *Gradina* su tragovi naselja i kasnoant. biz. utvrde, možda Bistona. Na J strani uzvisine očuvan je dio obrambenoga bedema, a sa S strane potječe nekoliko stela iz II—IV. st. (Arheološki muzej u Splitu).

Kasnobarokna crkva Sv. Lovre nastala je najvjerojatnije na ant. lokalitetu. Župna crkva Sv. Nikole sagrađena je poč. XX. st.; 1991. prigraden joj je zvonik i župni dvor po projektu A. Rožića. U crkvi su vitraji J. Botterijs-Dinija i slikane postaje Križnoga puta J. Biffela iz 1989.

LIT.: J. Ravlić, Makarska i njeno primorje, Split 1934. — J. Medini, Makarsko primorje u antici, Makarski zbornik, 1970. Z. D. S.

BATINA, mjesto u SI Baranji. Na brdu Gradac otkriven je kontinuitet naselja od srednjega brončanog do ranoga željeznog doba, a na podnožju Banske kose pretpov. i ant. nalazi. Vojnički pečati na opekama, nađeni na položaju rim. kaštela *Ad Militare*, ukazuju na to da je rim. logor ovdje mogao postojati već krajem I. st. Otkriveni su i temelji 1,80 m debela i 15 m duga zida od netesana kamena te ulomaka opeka i crepova. — Na obali Dunava podignuta je 1756. barokna kapelica s kipom zaštitnika Ivana Nepomuka.

LIT.: J. Klemenc, Limes u Donjoj Panoniji, u djelu: Limes u Jugoslaviji, I, Beograd 1961. — D. Pinterović, Limesstudien in der Baranja und in Slawonien, Archaeologia Jugoslavica (Beograd), 1968. — M. Bulat, Topografska istraživanja Limesa u Slavoniji i Baranji, Osječki zbornik, 1969, 12. D. Pi.

BATISTELLA, Simeone, graditelj (Rovinj, sred. XVIII. st. — 1800). Gradio baroknu crkvicu Gospe od zdravlja u Rovinju (1779), surađivao na gradnji crkve Sv. Eufemije; gradio velike gradske vodospreme u Piranu (1776) i Vižinadi (1782).

LIT.: G. Radossi i A. Pauletic, Le chiese di Rovigno e del suo territorio. Atti Centro di ricerche storiche, 1979—80, 10, str. 345.

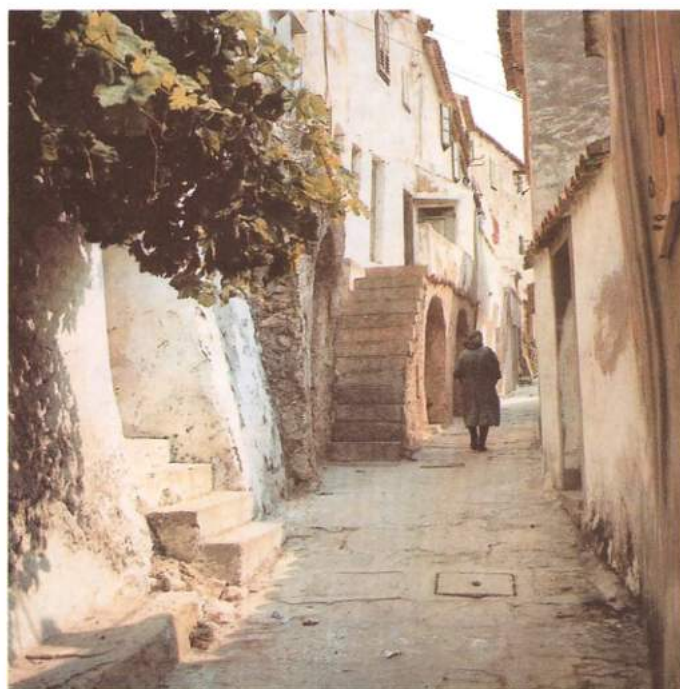
BATONI, Toni, naivni slikar (Zagreb, 7. I. 1935). Pravo ime mu je Toni Bahunek. Završio školu za pismoslikara-dekoratera i likovni tečaj u Školi za primijenjenu umjetnost. Slika idilične scene iz rodnoga grada spajajući realno i fantastično (*Jutro u parku, Maksimirske šume*). Prvi put izlaže 1952, samostalno od 1970. u Zagrebu i Vancouveru.

LIT.: J. Baldani, Toni Batoni (katalog), Zagreb 1985.

BATOVIĆ, Šime, arheolog (Vrsi, 7. VII. 1927). Studirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1949—53). Od 1953. kustos, a 1966—78. direktor Arheološkoga muzeja u Zadru. Doktorirao 1964. Od 1966. profesor prapovijesne arheologije i muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zadru. Vodio arheol. istraživanja na nizu prapov. nalazišta u sjev. Dalmaciji (Smilčić, Nin, Radovin, Zadar, Bribir, Vrsi) i objavljivao radove, osobito iz neolitika i željeznog doba. Bio urednik časopisa »Diadora« i autor niza arheol. izložaba.

BIBL.: Prehistorijski mečevi u Arheološkom muzeju u Zadru, VjAHD, 1953, 55; Neolitski tragovi u sjevernoj Dalmaciji, Radovi HIJZ, 1955, 2; Arheološka iskapanja u Ninu, Ljetopis JAZU, 1959, 63; Iz ranog željeznog doba Liburnije, Diadora, 1960, 1; Prapovijesna keramika u sjevernoj Dalmaciji, 5000 godina keramike iz zadarskih muzeja (katalog), Zadar 1962; Razvoj istraživanja prapovijesti u Dalmaciji, Radovi IPU, 1963, 3; Neolitsko nalazište Smilčić, Radovi HIJZ, 1963, 10; Prvi paleolitski nalazi u sjevernoj Dalmaciji, Diadora, 1965, 3; Rad Arheološkog muzeja u Zadru od 1960 do 1964, ibid.; Bibliografija mlađeg kamenog doba u Dalmaciji, ibid.; Stariji neolit u Dalmaciji, Zadar 1966; Rad Arheološkog muzeja u Zadru u 1965. i 1966. godini, Diadora, 1968, 4; Novija istraživanja prapovijesnog Zadra, Radovi HIJZ, 1968, 15; Nin u prapovijesno doba (Povijest grada Nina), Radovi HIJZ, 1969, 16—17; Odnosi Dalmacije i Grčke u neolitu, Radovi OPU, 1969, 6; Rad Arheološkog muzeja u Zadru od 1967. do 1969. godine, Diadora, 1970, 5; Rad Arheološkog muzeja u Zadru od 1970. do 1972. godine, ibid., 1973, 6; Nin e l'Italia meridionale nell' età del ferro, Archivio storico pugliese (Bari), 1973, 3—4; Pregled željeznog doba na istočnoj jadranskoj obali, VjAHD, 1973, 68; Prapovijesni ostaci na zadarskom otočju, Zadarsko otočje (zbornik), Zadar 1974; Caractéristiques des agglomérations fortifiées dans la région des Liburniens, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja (Sarajevo), 1977, 13; Uvod u željezno doba na našem primorju, Radovi IPU, 1979, 18; Praistorija jugoslavenskih zemalja, II (jadranska zona), Sarajevo 1979; Nikit u prapovijesti sjeverne Dalmacije, Zadar 1981. Istarska kultura željeznog doba, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar 1986—87, 26; Benkovački kraj u prapovijesti, ibid., 1989—90, 29; Istraživanje prapovijesti sjeverne Dalmacije od 1984. do 1988, Diadora 1989, 11. R.

EHU, 5

BAŠKA

BATTARA, zadarska obitelj tiskara i nakladnika. Radili su za potrebe Dalmatinske vlade te je njihovo poduzeće nosilo naziv Vladine tiskare; u najplodnijem razdoblju (1831—73) zvala se »Tiskarom braće Battara«.

Antonio Luigi (Zadar, 20. VI. 1768 — 14. V. 1817). God. 1803. kupio je u Zadru tiskaru D. Fracasse. Prvi je u Hrvatskoj počeo izdavati almanahе (»Lunario di Zara«, 1804; »Lunario Zaratino«, 1817). Izdavao je nekoliko prigodnih periodičnih publikacija, a potom novine »Kraljski Dalmatin« (1806—10). God. 1806. tiskao je knjigu A. Kanižlića *Bogoljubnost molitvena*. Poslije njegove smrti tiskaru vodi njegova supruga Marina (Zadar, 1769—18. V. 1859) koja je 1831. posao prepustila svojim sinovima.

Pietro (Zadar, 20. IX. 1804 — 15. VII. 1873) i **Francesco Napoleone** (Zadar, 13. VI. 1809 — 6. XII. 1873) zajednički vode tiskaru. Tiskaju mnoga vrijedna djela na hrvatskomu i talijanskomu jeziku. God. 1838. nabavili su ćirilica slova i preuzimaju tiskanje almanaha »Ljubitelj prosvještjenija« koji je izdavao B. Petranović. Izdali su: Hektorovićevo *Ribanje i ribarsko prigovaranje* (1846), Kačićevu *Korabljicu pisma svetoga* (1857), a najveća im je zasluga pokretanje i tiskanje »Zore dalmatinske« (1844—49), prvoga književnog časopisa na hrv. jeziku u Dalmaciji. Njihova je tiskara raspolagala raznim ukrasima i ukrasnim pismom te se tiskopisnom opremom ističu »Ljubitelj prosvještjenija«, »Zora dalmatinska« i djelo F. Carrare *La Dalmazia descritta* sa 48 litografija u boji dalmatinskih narodnih nošnji.

LIT.: V. Maštrović, Prvi zadarski periodik poslije »Kraljskog Dalmatina«, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 1972, 1—2. — M. Dešpalj, Zadarski tiskar Antonio Luigi Battara, ibid., 1972, 3—4. — P. Galić, Povijest zadarskih tiskara, Zagreb 1979, str. 21—38. P. Gal.

BATTISTA DA ZAGABRIA → IVAN ZAGREPCANIN

BATUŠIĆ, Slavko, književnik i povjesničar umjetnosti (Novska, 2. VI. 1902 — Zagreb, 25. IV. 1979). Povijest umjetnosti studirao u Zagrebu (1921—25), a potom na Sorbonni i École du Louvre (1925—26) u Parizu. Doktorirao 1927. u Zagrebu (*Problem treće dimenzije u slikarstvu*). God. 1921—41. tajnik, redatelj i dramaturg HNK u Zagrebu, potom radi u Sveučilišnoj knjižnici (1941—45). God. 1945—66. vodi Arhiv i muzej HNK, a potom Odsjek teatrologije Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU. Istodobno predaje povijest kazališta u Glumačkoj školi HNK (1939—41) i na Akademiji za kazališnu umjetnost (1945—72). Suradnik Leksikografskoga zavoda i glavni urednik *Enciklopedije likovnih umjetnosti* te *Bibliografije rasprava i članaka likovnih umjetnosti* (XII). Od 1969. izvanredni član JAZU. Svojim tekstovima iz povijesti hrv. kazališta stvorio je temelje njegova znanstvenog proučavanja. Prevodio, pisao pjesme, novele, romane i putopise u kojima se osvrće na prošle i suvremene umj. pojave. Držao predavanja iz povijesti umjetnosti, pisao predgovore, likovne kritike i prikaze u listovima i časopisima (»Jutarnji list«, »Nova Evropa«,